

ROBERT RITTER VON DOMBROWSKI – DUPĂ 100 DE ANI LA MUZEUL „GRIGORE ANTIPA”

Angela PETRESCU¹, Ana-Maria PETRESCU²

angelap@antipa.ro; anapetrescu@antipa.ro

ABSTRACT: For 21 years, from August 1895 and until the beginning of August 1916, Robert Ritter von Dombrowski had worked and created at the Zoology Museum from Bucharest. Dombrowski had been employed by Grigore Antipa as a preparator, with excellent working conditions and mainly numerous facilitations for collecting and field observations. He is known in the scientific world through his ornithological works and through his remarkable contributions in this field. In his monumental monography, „Ornis Romaniae”, 47 families, 347 bird species and subspecies from Romania are presented. This is the first study in which the systematics, biology and zoogeography of the bird species from Romania known at beginning of the XXth century. This work comprises detailed descriptions, based on an ample material collected or borrowed by the author from other ornithologists from Europe. More than 1000 skins and a few hundred naturalized birds collected, identified and donated by Robert Ritter von Dombrowski are deposited in the museum's collections. All species from these collections are from Romania. Dombrowski's life in Romania had known harder periods. During his life and also afterwards, he was accused that he was more of a merchant than an ornithologist. Through this study we have proposed, based on recently found documents extracted from the newspapers of that time and from the archive of „Grigore Antipa” Museum, to bring a moral restoration of the memory of this distinguished scientist, to whom „Grigore Antipa” Museum remained close to his heart, even in the most difficult moments in life.

KEYWORDS: Dombrowski, ornithologist, Museum, birds, collection, scientific activity.

¹ Cercetător științific la Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa”, București; membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

² Muzeograf la Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa”, București.

Robert Ritter von Dombrowski a fost angajat de Grigore Antipa în 1895 ca preparator pentru Muzeul din București, după pensionarea lui Simion Georgescu. „...începând din 1894, când am luat direcțiunea acestui Muzeu primul lucru pe care l-am făcut a fost de a căuta un bun preparator cu ajutorul căruia să continui colecțiunile ce urma să fie expuse. În acest scop am făcut anunț prin revistele științifice din străinătate și totodată m-am adresat și directorilor diferitelor Muzeu de științe naturale rugându-i să-mi recomande un bun preparator. Domnul Steindachner, directorul Muzeului Imperial din Viena, mi-a recomandat pe domnul Dombrowski scriindu-mi că „pe lângă că este un bun preparator el este și un bun ornitolog și poate totodată servi Muzeului fiind și un bun vânător” (Memoriu din 22 februarie 1912 la adresa Ministerului nr. 10934, seria B/ 20 februarie 1912). Data sigură a angajării sale o aflăm din adresa nr. 16 din 26 iulie 1895 înaintată de Grigore Antipa către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, în care cere ca noul preparator al secției de Zoologie al Muzeului din București să fie angajat din 1 august 1895 cu un salariu lunar de 225 lei.

Robert Ritter von Dombrowski, s-a născut la 2 aprilie 1869 la Ullitz, localitatea se află astăzi în Boemia, lângă Pilsen, la vremea aceea era teritoriu austriac. Și-a început studiile la Kalksburg, un oraș din Austria Inferioară. Falimentul tatălui generează o stare materială nesigură și este nevoit să întrerupă școala. Nu a mai urmat studii speciale de științele naturii, perfecționându-se ca autodidact [10]. A lucrat probabil cu fratele său, Ernst, care dobândise cunoștințe solide de ornitologie și lucra la Muzeul din Sarajevo. Robert s-a specializat mai întâi pe prepararea trofeelor de vânătoare, iar apoi a devenit un priceput taxidermist. Pregătirea și-a făcut-o la muzeul din Sarajevo și la Muzeul din Viena. De altfel, la venirea în București, primește recomandări din partea directorilor Muzeului Imperial din Viena, Franz Steindachner și Franz von Hauer.

Familia Dombrowski (sau Dabrowski după numele corect polonez) este o veche familie de nobili polonezi. Tatăl său, Raoul Ritter von Dombrowski (1833, Praga–1896, Viena), se naște la Paprosz și Kruszewica de lângă Praga. Primii ani de educație ai lui Raoul au început în familie și au fost continuați la Gimnaziul Academic din Praga. După moartea tatălui său, Otto Ritter von Dombrowski, ca singurul fiu rămas, este nevoit să se întoarcă la moșiile sale, ocupându-se de agricultură și silvicultură. El se pregătește pentru această nouă încercare din viața sa, de aceea participă la cursurile Academiei din Hohenheim și face mai multe călătorii de studiu prin Europa, căpătând experiență.

După căsătoria sa în 1859, se stabilește la moșiile Ullitz și Jesna, aproape de Pilsen, în Boemia. Se dedică, cu energia caracteristică tinereții, modernizării și îmbunătățirii acestor domenii pe care le transformă în ferme model. Are o intensă activitate publicistică și socială. Tot în această perioadă se dedică scrisului și creației literare, neglijând problemele agricole și economice ale fermelor sale, astfel încât în 1872 este silit să vândă moșiile de la Ullitz și Jesna. Se stabilește cu familia pe moșia de la Kamen și Esche din Tabor, în Boemia, dar pentru scurtă vreme. În urma unor inginerii financiare nereușite și înșelat de avocații săi, Raoul pierde întreaga avere și se mută cu familia în 1876 la Linz, iar în 1877 la Viena. În 1878, lipsit de mijloace de existență, obține un post de maestru șef al vânătorilor la Domeniul Imperial de Vânătoare de pe moșia Arhiducelui Rudolf de Habsburg, în perioada când acesta era moștenitorul oficial al tronului austriac și avea propria sa curte. Se retrage în 1882 la viața privată. Raoul von Dombrowski a avut cinci copii, Ernst, Robert, Carl și două fete [6].

Opera sa literară este inspirată din natură și vânătoare, pasiunea acestei familii nobiliare. Prin observațiile sale geniale și cercetările proprii el a reușit să creeze monografii pe specii de vânat, ceea ce era o noutate pentru acel timp. Raoul Ritter von Dombrowski este autor și coordonator al celor 8 volume din „*Allgemeine Encyclopädie der gesammten Forst- und Jagdwissenschaften*”, tipărite între anii 1886–1894 [5]. În munca lui pentru cea mai mare enciclopedie de silvicultură și cinegetică, pentru care a cheltuit multă energie, sănătate, timp și bani, a fost ajutat și de fiii săi care au moștenit și au continuat pasiunea pentru scris și vânătoare a tatălui lor. Ernst (1862–1917) a continuat să creeze ca ornitolog, taxidermist, scriitor, vânător și angajat la Muzeul din Sarajevo. Carl (1872–1951) a fost pictor și scriitor. Așadar, Robert se naște într-o familie nobiliară cu vechi tradiții intelectuale, trăiește într-un mediu spiritual ales, cunoaște numeroși oameni de știință încă din copilărie și urmează tradiția familiei dedicându-se studiului, scrisului și vânătorii. La vârsta de 20 de ani el este trecut coautor în ultimul volum al enciclopediei tatălui său, lucru care a cântărit destul de mult când Antipa l-a ales pentru muzeul din București.

Robert Ritter von Dombrowski a lucrat și a creat 21 de ani, din august 1895 până la început de august 1916, la Muzeul de Zoologie din București. Angajat de Grigore Antipa ca preparator, Dombrowski s-a bucurat de condiții de lucru bune și mai ales de înlesniri deosebite pentru munca de colectare și observații pe teren [10]. În colecțiile muzeului, pe lângă cele

1000 de balguri și câteva sute de păsări naturalizate există și o mică colecție de mamifere (balguri, cranii, piese osoase) colectată, lucrată și donată de Robert Ritter von Dombrowski. Toate speciile din această colecție provin din România, dar și din alte regiuni ale Europei, preparate obținute în urma unei intense corespondențe, din care nu s-a păstrat nimic, și a unei colaborări cu renumiți ornitologi germani, de la marile muzee de științele naturii. Principala sarcină a lui Dombrowski la muzeul din București a fost aceea de a crea o colecție științifică. Sarcină de care, până la plecarea din țară în 1916, s-a achitat nemțește. În același timp a colectat și a furnizat materiale proaspete, noi, foarte bine naturalizate pentru noua expoziție publică deschisă în clădirea din Piața Victoriei la 24 mai 1908. Papadopol și colab. (1994) [11] fac un istoric al dioramelor și biogrupurilor unde arată contribuția lui Dombrowski la acest anevoios demers, acela de realizare a noii expoziții publice în Palatul de la Șosea.

Paralel cu munca de preparator, Dombrowski a desfășurat și o activitate rodnică de cercetare a avifaunei României. Rezultatele cercetărilor sale le publică în câteva lucrări între 1903 și 1911 în reviste românești (*Bulletin de la Société de Sciences*) sau în jurnale străine ca *Zeitung für Ornithologie*, *Ornithologisches Jahrbuch*, *Verhandlungen der Zoologisch-Botanischen Gesellschaft in Österreich*. Opera capitală, prin care Dombrowski este cunoscut în cercurile științifice, este „*Ornis Romaniae*”, o lucrare monumentală de 924 de pagini, în care descrie 47 de familii și 347 de specii de păsări din România. De asemenea, a fost îndrumător, sfătuitor și prieten al unor ornitologi români ca Ion Licherdopol și Dionisie Linția. Licherdopol publică „*Despre Ornitologia română*” (1903) și „*Ornitologia română*” (1906), la îndemnul și cu sprijinul lui Dombrowski. Același lucru putem spune și despre prima lucrare publicată de Ștefan Zottu, student la Facultatea de Științe din București, ajuns apoi asistent și șef de lucrări la aceeași facultate.

Pe materialele ornitologice și observațiile adunate de Dombrowski a publicat cunoscutul ornitolog Tschudi von Schmidhoffen date importante, iar cu profesorul Paul Matschie, de la Muzeul din Berlin, a publicat un studiu despre mamiferele din România. De asemenea, Dombrowski a menționat pentru prima oară în România, în 1904, o specie de șopârlă, *Eremias arguta*, și o specie de șarpe, *Eryx jaculus*, necunoscute până atunci, publicate ulterior de Constantin Kirițescu, în 1930 [8].

Apariția lucrării „*Ornis Romaniae*” a trezit un val de acuzații grave la adresa lui Dombrowski, fiindu-i reproșat faptul că pentru studiile lui

științifice, dar mai ales pentru a face comerț, distruge avifauna țării. Chiar conținutul științific al lucrării, respectiv numărul mare de exemplare pe care se bazează pentru a face măsurătorile speciilor, este folosit pentru a-l acuza. Cei mai vehemenți acuzatori sunt vânătorii, care la începutul lunii februarie 1912 se întrunesc „pentru a aviza măsurile de luptă contra distrugerii păsărilor”. La această ședință participă și colonelul T. Robescu, vicepreședinte al Societății de Vânătoare Dropia la acea vreme, și care uimit de felul pătimaș în care se aduceau învinuiri personale, de procesul în fapt care i se făcea lui Dombrowski, cu scopul de a-l discredita, hotărăște să-i scrie lui Antipa. Redăm alăturat câteva rânduri din această scrisoare:

„Am citit în ziare că Vânătorii din București sunt convocați să se întrunească în ziua de 11 februarie 1912 pentru a se aviza la măsurile de luat contra distrugerii păsărilor. Ca vânător pătimaș și interesat de tot ce se raportează la ocrotirea vânatului și cum mă găseam în București, m’am dus și eu la acea întrunire. Îmi închipuiam că convocarea este făcută de vreunul din președinții societăților de vânătoare și doream să întâlnesc acolo colegi cu care să fac comunicări și schimburi de idei. Am găsit în sală vreo 20–25 persoane, dar numai 6 cunoscuți, veniți, aceștia din urmă, cu aceeași intenție ca și mine.

După ce au început discuțiile am văzut că acțiunea se punea, nu pe terenul discuțiilor de ordin general, ci se făceau personalități, unii din Domnii prezenți, care au luat cuvântul căutând să aducă diferite învinuiri și făcând un fel de proces D-lui Dombrowsky. ...”

„De aproape 5 ani am avut adesea ocaziunea să vânez împreună cu D. Dombrowsky și mi-am format convingerea că este nu numai un perfect tovarăș de vânătoare, dar și un aprig apărător și păzitor al legii vânatului, opunându-se întotdeauna cu stricteze la orice tendință de abatere a celorlalți colegi. Nu pot dar admite acuzările ce i-au adus în întrunirea de la 11 Februarie, acuzări pe care le cred pornite dintr-un spirit total altul decât acela al ocrotirii păsărilor.

Dacă această expunere a faptelor și declarațiilor mele pot fi favorabile D-lui Dombrowsky, vă rog cu stăruință Domnule Doctor să le luați în considerație, și să binevoiți a primi încredințarea deosebitei mele înalte stime,

*Colonel T. Robescu
Vicepreședinte al Societății de vânătoare Dropia, membru
al Societăților Diana, Brake, Bordei-Verde și Sitarul.”*

Acuzatorii lui Dombrowski nu se opresc aici, ci după această ședință înaintează către ziarele „*Minerva*” și „*Universul*” o dare de seamă cu cele discutate în ședința societății de vânatoare unde în calitate de patron al „*Institutului Dermoplastic Dobruscha*” este blamat că ar fi contribuit la distrugerea păsărilor cântătoare. Tot aceste acuzații au fost adresate și Ministerului de Interne sub forma unui memoriu semnat de Anton Vimer și Ioan Romanov. Dombrowski se apără și publică un răspuns la aceste acuzații în ziarul *Minerva* din 12 februarie 1912:

*„...Sunt 5 ani de când, în urma studiilor făcute asupra faunei românești mi-am propus să aduc servicii științei țării, drept recunoștință pentru ospitalitatea și înlesnirile ce mi s-au pus la dispoziție, desăvârșind prin opera începută de mine „Fauna României”, prima parte intitulată *Ornis Romaniae*, op. conținând 872 pagini și publicat în *Buletinul Societății de Științe* în numerele 4, 5 și 6 din 1910 și 1, 2, 3,4 și 5 din 1911. Acest opus conține un studiu amănunțit asupra tuturor speciilor din țară. Pe lângă timpul pierdut în studii a trebuit să pun în rizic și un capital material, întrucât pentru colecționarea animalelor am fost nevoit, de cele mai multe ori, să cumpăr piese de la vânători de meserie în care scop am redactat cataloage, indicând prețurile ce ofer pentru piesele furnizate. În acest studio se vede lămurit că generalizarea fiecărei specii nu s'a obținut decât în urma observațiilor făcute asupra a zeci de exemplare. Afirmățiunile mele asupra faptelor de mai sus pot fi oricând controlate și desfid pe oricine să mă desmintă.*

Fie că mi-am procurat singur, fie că am cumpărat chiar de la unii dintre semnatarii ai memoriului- ceea ce nu cred că vor tăgădui- piesele de care am avut nevoie, pentru colecțiunile necesare studiilor științifice și lucrările pe care le-am desăvârșit, nu cred că, pentru aceste fapte ar putea cineva să-mi arunce în față cu atâta ușurință, cuvântul de distrugător, afară- bineînțeles- de onorații mei acuzatori.

*Sunt acuzat că exportez în străinătate milioane de ouă, păsări, etc. Probabil că acuzatorii mei sunt profani în semnificarea cifrelor când afirmă că ași fi exportat milioane de ouă în străinătate. Calculați cubul și veți vedea că pentru un milion de ouă ar trebui 10 vagoane. Toate piesele care mi-au prisosit în urma studiilor făcute asupra lor pentru desăvârșirea operii „*Ornis Romaniae*”, piese enumerate numeric în acel opus Le-am exportat obținând în schimbul altor piese, parte pentru Muzeul de istorie naturală, parte donate cum am arătat mai sus, iar parte le-am oprit pentru continuarea studiilor începute de mine. Acesta*

este adevărul și dacă onor public găsește că am făcut rău îmbogățind știința prin sacrificiul câtorva viețuitoare, primesc blamul urmat de acuzatorii mei. Ceea ce nu pot să primesc sunt acuzațiile lipsite de orice dovadă și întemeiate numai pe resentimente personale...”

„În ceea ce privește partea patetică cu puii de prigorii rămași orfani, aceasta fiind de domeniul basmelor, nu găsesc că trebuie să mai răspund. Sărmana faună a României, cine a ridicat glasul ca să te apere! Dar bietele potârnicli dobrogene și celălalt vânat util din țară, găsi-va el vreodată un apărător în contra distrugerii lui, în persoana dumneavoastră domnilor acuzatori?”

Sunt surprins numai că acuzațiunile ce mi se aduc printr-un articol public în „Universul” din 4 Februarie a.c., de către D. Dr. Anastasiu, care cred că a fost indus în eroare. Părerea domniei sale că piesele necesare încă Muzeului nostru să fie furnizate prin prefecturile de județe sau Societățile de Vânătoare este greșită, deoarece științele naturale și mai cu seamă „Ornitologia” nu este destul de răspândită la noi pentru a putea face comenzi în numiri științifice (latine) multe dintre ele neavând numiri în limba română. Această furnizare nu se poate face decât de specialiști.

O singură reflecțiune mai am de făcut: „Este ușor să fii braconier, e greu însă să fii om de știință”

Robert cavalier de Dombrowski

Preparatorul Muzeului de Istorie Naturală și șeful Grădinii Zoologice”

O dată izbucnit, acest scandal atrage atenția Ministerului Educațiunii și Cultelor, Direcțiunea Învățământului Secundar și Superior, care prin adresa Seria B Nr. 10934/20 februarie 1912, îi expediază directorului muzeului un exemplar al ziarului Minerva/14 februarie 1912 cel cu dezvinovățirea lui Robert cavalier de Dombrowski, preparatorul acestui institut, și este rugat să binevoiască a da explicații ministrului Constantin Litzica. Antipa răspunde ministrului printr-un memoriu a cărui copie am găsit-o în arhiva muzeului, și în care încearcă să-l prezinte pe Dombrowski într-o lumină favorabilă:

„... Salarul prevăzut în buget pentru acest post era numai de 225 lei o sumă, care desigur unui om înșurat de o condiție socială mai bună nu i-ar ajunge pentru a trăi. Chiar prin anunțul pe care l-am publicat în Zoologische Anzeiger am arătat ca preparatorului îi este permis a face la libere și lucrări, nu însă în

Laboratorul muzeului, cum de altfel era permis și vechiului preparator, care pe lângă că împăia la diferite persoane, mai făcea și lumânări de ceară pe care le vindea singur în fața bisericilor la diferite sărbători.

Astfel l-am angajat și l-am recomandat Ministerului pe domnul Dombrowski, care în tot acest timp de 18 ani de când lucrează în acest Institut și-a îndeplinit datoria cu mult zel și pricepere neavând nimic a-i reproșa. A adunat foarte mult material și a adus la Muzeu colecțiuni importante ajutându-mă astfel să completez cu exemplare frumoase și bine preparate fauna țării și mamiferele României. Colecțiunile de ouă, pui de păsări, embrioni de păsări și mamifere și celelalte preparate sunt de asemenea foarte frumoase și interesante atât pentru publicul mare care vizitează muzeul cât și pentru oamenii de știință.

Domnul Dombrowski s-a ridicat și peste nivelul obișnuit de la Muzeu, căci îndată ce a învățat o serie de condiții științifice destul de importante Dînsul a publicat mai întâi un scurt conspect al faunei ornitologice a României, iar în ultimul an a publicat în Revista Științifică a Academiei o voluminoasă lucrare de peste 700 pag. intitulată „Ornis Romaniae” lucrarea se bazează pe studiul a unui mare număr de exemplare, din care mai mare parte le-a dat muzeului”

„Întrucât privește faptele ce i se impută prin ziare că ar fi distrus păsările cântătoare exportând ouă și cuiburile lor nu pot să vin cu o „explicație” deoarece niciodată nu m-am ocupat de negoțul domnului Dombrowski și nici nu am vizitat vreodată atelierul său particular de preparație. Din partea Muzeului în adevăr intervenind la Ministerul Domeniilor să i se dea o carte de vânatoare pe care însă vazând că diferite persoane îl acuză că omoară prea multe păsări i-am retras această carte pentru nu lăsa ca aceste învinuiri să se potă răsfrațe și asupra muzeului. De altfel domnul Dombrowski mi-a arătat că s-a dus la vânatoare pe moșii particulare unde a fost invitat sau pe moșiile domeniilor de vânatoare din care face parte.”

Mihai Băcescu, în cartea sa, „Păsările în nomenclatura și viața poporului român” (1960), continuă să aducă aceleași acuzații ca cele din 1912. Comentează la capitolul „Vulturi” catalogul și lista de prețuri ale pieșelor pe care Dombrowski le pune la dispoziție prin institutul său Dermoplastisch-Museologisches Institut „Dobrudscha” deschis în București, „prăvălie cu titlu bombastic și necontrolată, care a contribuit la rărirea faunei noastre”. Tot din același autor cităm: „Și dacă ne gândim la exportul masiv ce-l făcea Dombrowski (numai vulturi-de-mare s-au strâns la „Institutul” său peste 400!, ne dăm seama că și astfel de ornitologi-negustori, patronați de înaltele autorități de atunci, au contribuit și ei... la stingerea zăganului și vulturului

negru, alături de vânătorii dornici de trofee, de carnea otrăvită și de slaba sa reproducere.....” [2].

Era firesc ca citind despre toate aceste acuzații și cunoscând în amănunt colecția alcătuită de Dombrowski la Muzeul din București să începem propriile noastre cercetări asupra pieselor vândute sau date la schimb de acesta. Cercetând cataloagele marilor colecții din Europa și din America am găsit câteva zeci de exemplare în colecții particulare, ajunse între timp la muzee.

Colecția Theodor Angele conține 1475 de exemplare, alcătuită numai din păsări de pradă de zi și de noapte din întreaga lume [1]. Colecția a fost constituită în perioada 1895–1925. O parte din această colecție a fost adunată din România, adică 101 exemplare [9]. O treime din ele au fost cumpărate de la Dombrowski. În listele publicate pe internet în baza de date a Centrului de Biologie Linz (Biologiezentrum Linz), din cadrul Oberösterreichisches Landesmuseum, am găsit peste 30 de exemplare colectate de Dombrowski și redeterminate sau cu denumiri actualizate. Theodor Angele (1847–1926) a lucrat în mai multe țări din Europa, dar și în România, ca inginer de căi ferate. Probabil că astfel l-a cunoscut pe Dombrowski, care i-a furnizat cele câteva zeci de păsări. În această listă se regăsesc 2 codalbi, 3 acvile și niciun vultur!

O altă colecție în care se află păsări colectate de Dombrowski este cea de la Muzeul de Zoologie din Amsterdam. Am obținut aceste date din colecția ornitologică digitalizată, prin bunăvoința custozilor Tineker Princes și Cees Roselaar. Cele 36 de exemplare au intrat în patrimoniul acestui muzeu, prin colecțiile lui J. G. van Marle (1901–1979), Jérôme Alexander Sillem (1902–1986) și colecția baron René Charles Edouard George Jean Snouckaert van Schauburg (1857–1936), achiziționate de acest muzeu.

Korepova & Jiří Mlíkovský [4], într-o lucrare publicată despre tipurile găsite în Muzeul Regional din Ulyanovsk (Rusia), găesc un sintip de graur, *Sturnus balcanicus* Buturlin & Härms, UKM 11484/69 (409, 1070), , colectat de un necunoscut în aprilie 1906 la „Cernavoda, Rumänien” = Cernavodă, Romania; 44.37°N, 28.02°E. Pe eticheta atașată acestui exemplar este scris „M. Härms” (Härms, Michael 1878–1941, ornitolog german). Autorii presupun că cel care a colectat exemplarul este Robert von Dombrowski, „ornitolog de origine austriacă”, comerciant de material de istorie naturală.

De asemenea, nu ne putem pronunța dacă acest exemplar a fost obținut de Michael Härms la schimb sau a fost cumpărat.

Despre piesele colectate de el și donate școlilor din România aflăm din răspunsul dat acuzațiilor ce i se aduceau în ziarul *Minerva*, din 12 februarie 1912: „În memoriul domnilor mai sus citați s-a omis de a se arăta că am mai colecționat și mamifere și păsări vii, și rog onorații cititori să treacă prin Parcul Carol și Filaret și să cerceteze inventarul și să vadă cu ochii acele animale în număr de câteva sute, rezultat al explorațiunilor mele în Dobrogea, făcut anul trecut pe contul onor, Minister de Domenii.

Oricine va vizita astăzi, Muzeul nostru, va vedea și va admira bogatele colecții de mamifere, păsări, ouă, reptile, amfibieni și a., mare parte donate de mine împuns fiind numai de sentimentul milei și dorinței de propășire a științei, fără a se putea zice cred că colectorul acestora este un „distrugător”.

Revenind la acuzația adusă de paznicii vânatului că, în interesul meu propriu și pentru speculă așa fi comis asemenea acte de distrugere, eu afirm și desfîd, să mi se dovedească contrariul că:

Prin mijloacele mele personale, fără nici o plată, în afară de salariu, am voiajat și am colecționat din întreaga țară felurite animale, etc., care se găsesc în muzău, în afară de acestea am donat peste 2000, bucăți diferite specii, preparate în atelierul meu particular.

Afirm că în schimbul a diferite piese colecționate în țară tot pe socoteala mea, prin mijloacele mele personale, am obținut din străinătate alte piese de valoare care se găsesc astăzi în muzeu, fără nici o plată.

Am donat muzăului Școalei de Silvicultură de la Brănești 158 de piese; diferite varietăți, pentru care am primit scrisori de mulțumire de la dl. inspector gl. silvic N. Popovici, directorul Școalei. Am înzestrat Școala de la Hârșova cu 275 piese diferite iar Școala de la Cernavodă cu 16 piese, de unde posed de asemenea scrisori de mulțumire. Numai pun la socoteală scrisorile de artă și știință care se pot controla la Instituțiile Statului ca: Universitatea din Iași (unde se găsește o prea frumoasă colecție de embrioane și pui golași), Domeniile Coroanei, Școalele publice și particulare din țară, cât și la diferiți particulari dornici de știință”.

Anul acesta s-au împlinit 85 de ani de la moartea lui Robert Ritter von Dombrowski și încă planează asupra memoriei lui lucruri reprobabile, ca acela al colaborării cu poliția secretă germană instituită în Bucureștiul ocupat de aceștia în timpul Primului Război Mondial. În singura lucrare publicată despre această uitată personalitate a ornitologiei românești, Marinescu (1994) [10] continuă această eroare fără să numescă explicit

faptele reprobabile, își exprimă numai regretul că acestea s-au întâmplat: „Robert Ritter von Dombrowski a fost un personaj complex, bun observator în teren al comportamentului animalelor, excelent taxidermist, dar și ornitolog avizat. Viața fiecărui om are zonele ei de lumină și părți de umbră, după proporția acestora fiind judecat de posteritate. Dombrowski le-a avut pe ale sale, destul de mari, atât în activitatea de naturalist, prea adesea dominată de cea de negustor, dar mai ales pe plan moral, s-a dovedit mărunț în fața unui popor care-l primise cu brațele deschise.” [10] „Robert Ritter von Dombrowski, omul, nu a fost totdeauna la înălțime, dar aceasta nu trebuie să ne împiedice a recunoaște meritele muzeografului și naturalistului, care rămâne printre specialiștii de prestigiu ce au activat în România în ultimii ani ai secolului al XIX-lea și începutul acestui secol.” [10]

Adevărul îl găsim într-o scrisoare a diplomatului Nicolae B. Cantacuzino adresată lui Grigore Antipa, în care îl informa cu privire la Dombrowski. Așa aflăm că acesta a părăsit țara la 16–17 august 1916, când România declara război Austro-Ungariei, împreună cu legația Austriei, condusă de ministrul său, contele Ottokar Czernin. Amintirea acestei evacuări a ambasadei austriace este istorisită, din trăirile pe viu, de diplomatul roman Nicolae B. Cantacuzino, cel care a fost însărcinat să se ocupe de această delicată misiune și care a însoțit membrii ambasadei și cei din colonia austriacă de la București, care au plecat împreună, până în Suedia. Evacuarea lor s-a făcut pe o rută ocolitoare prin Basarabia, Ucraina, Rusia, frontiera dintre Finlanda și Suedia. Iată ce scrie în memoriile sale diplomatul român, care trebuia să ajungă în Rusia și să se ocupe, în misiunea sa de primirea și predarea tezaurului României autorităților ruse.. „Până la sfârșit, buna înțelegere a fost desăvârșită. La Torneo am imbarcat toată lumea pe două mici vapoare, bagajele au fost încărcate pe un bac și fosta misiune austro-ungară cu o parte din colonie trecu dincolo, pe teritoriul suedez. O slabă dar înghețată ploaie cădea, amestecată cu zăpadă și crivățul bătea. În clipa plecării și drept răspuns la cel din urmă al meu salut, toți scoaseră pălăriile, cucoanele își mișcară batistele și auzeam: „Besten Dank! Auf Wiedersehen! Înainte de a părăsi pământul Rusiei, Contele Czernin mi-a mulțumit călduros în numele tuturor. Am rămas singur pe malul apei, gânditor și îngrijorat în fața unui viitor sumbru. Fiul meu mai mare era pe front, familia mea la Iași...și eu la capătul lumii!” [3].

După terminarea cu bine a misiunii, ajuns în Rusia, N. B. Cantacuzino îi scrie lui Antipa, îndeplinindu-și astfel promisiunea făcută lui Dombrowski, pe care, aflăm din conținutul scrisorii, l-a întâlnit printre cei care păraseau țara odată cu legația austriacă. Chiar și în aceste condiții dramatice, în care un om obișnuit s-ar fi gândit numai cum să supraviețuiască, Dombrowski era îngrijorat din cauza unei colecții mici rămase în casa în care a locuit, în București, și îl ruga pe Antipa să încerce să o recupereze! Faptul că Nicolae B. Cantacuzino, diplomatul, copleșit de însemnătatea misiunii cu care era instituit, găsește timp să se gândească și chiar să-l compătămească pe Dombrowski, a cărui viață era vizibil răsturnată, ne dovedește că acesta se bucura de credibilitate și apreciere din partea oamenilor care îi cunoscuseră activitatea. Redăm alăturat câteva rânduri din această scrisoare adresată lui Antipa la 24 septembrie 1916, din Petrograd: *„Călătorind cu misiunile austriece până la Torneo, Dl. Dombrowski m'a însărcinat cu comisiunea urmatoare (ți-o încredințez deoarece știu că te interesezi la dânsul, mai ales în cazul de față. D.Sa a lăsat în podul casi (Leonida 7 bis) o colecțiune științifică care aparține muzeului Domniei tale; te roagă să faci necesarul să o ridici de acolo, ca să nu să rătăcească sau să se prăpădească Fii bun și ocupă-te de toate acestea, cred că bietul Dombrowski merită aceasta.”*

Oricare ar fi păcatele lui Dombrowski, munca lui și modul cum a lucrat, dedicația și pasiunea lui pentru știință, pentru frumos au rămas mărturie în Muzeul „Grigore Antipa”. Și astăzi materialele colectate de el sunt în colecția științifică de ornitologie și în expoziția permanentă a marelui muzeu, la deschiderea căruia în 1908, în Palatul de la Șosea, a trudit alături de ceilalți colegi. La o sută de ani de când a părăsit România, Dombrowski este încă prezent în muzeul „Grigore Antipa”. Biogrupurile și materialele colectate de el ne întâmpină în fiecare zi în sălile muzeului. Munca sa făcută cu sacrificiu, dedicație și pasiune într-o țară care, până la urmă, îi era străină cred că merită mai multă apreciere. La o sută de ani de când a părăsit România, „bietul Dombrowski”, are dreptul la o reparație morală. A fost doar un om de știință pasionat, care a avut ghinion și a cărui viață a fost răscolită și puterea sa creatoare curmată de un război inutil, Primul Război Mondial, cel care a adus atâta suferință în milioane de vieți!

Bibliografie:

- [1] Aubrecht, G., *Linking Specimens and Collectors-a Pilot Study (The T. Angele bird Collection and the Database ZOBODAT)*. Bonner zoologische Beiträge, 51 (2/3): 213–220, Bonn, 2002.
- [2] Băcescu, M., *Păsările în nomenclatura și viața poporului român*. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960, 441 pp.,
- [3] Cantacuzino, N. B., *Amintirile unui diplomat Român*. Ed. Apollonia, 1944, pp. 156.
- [4] Korepova, O., Mlíkovský, J., *Type specimens of birds in the collections of the „Ulyanovsk” Regional Museum, Russia*, Journal of the National Museum (Prague), Natural History Series, 182 (4): 51–57, 2013.
- [5] Dombrowski, R. O. von., *Allgemeine Encyklopädie der gesammten Forst-und Jagdwissenschaften*. Bd 1–8. 8 vol., Wien & Leipzig 1886–1894, à 600–650 pp.,
- [6] Florczak, M., *Biografia ornitologa Roberta Dombrowskiego I jego związki z Polska*, Przedlad Zoologiczny, XI, 3: 201–2014, 1967.
- [7] Kerschner, T.H., *Die Sammlung und die Person Theodor Angeles*. Jb. Ver. Landesk. u. Heimatpfl. Oberd., Band 90, S. 343–346, Linz, 1942.
- [8] Kirițescu, C., *Cercetări asupra faunei herpetologice a României*. Cartea Românească, București, pp. 119, 1930.
- [9] Kloiber, Ä., *Die Raubvögel der Welt — Kollektion Angele*. Katalog zur Sonderausstellung, 32 S., 6 Abb. 1. u. 2. Aufl., Linz, 1953.
- [10] Marinescu, A., *Robert Ritter von Dombrowski, repere biografice și câteva considerații asupra activității desfășurate la Muzeul de Zoologie din București*. Revista Muzeelor, An 32 (4): 59–63, 1994.
- [11] Papadopol A., Serafim, R., Stănescu, M., *Dioramas and biogroups from the „Grigore Antipa” Museum of Natural History-values of the national cultural patrimony*. Travaux du Muséum National d’Histoire Naturelle „Grigore Antipa”, 34: 535–553, 1994.